

ФАКТОРИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

INVESTMENT ATTRACTIVENESS FACTORS OF UKRAINE

У статті досліджено фактори інвестиційної привабливості України та шляхи її активації. Розглянуто сучасне законодавче регулювання активації інвестиційної діяльності та статистична динаміка інвестицій в вітчизняну економіку. Основні завдання законодавчих рішень уряду за даним напрямком в час повномасштабного воєнного вторгнення окупантів є активація та підтримка інноваційного середовища в Україні, залучення до вітчизняної економіки стратегічних інвесторів, забезпечення державною підтримкою великих інвестиційних проєктів. Особливо це відноситься до таких галузей народного господарства, як переробна промисловість, добування та збагачення корисних копалин, транспорт, логістика, охорона здоров'я та ін. Відмічено найбільш активні міжнародні компанії. Наведено гарантії, які пропонує вітчизняний уряд іноземним інвесторам та міжнародні рейтинги України. Відмічено, що Україна входить до числа 20 країн світу з високим інвестиційним ризиком. Рекомендовано напрямки активації інвестиційної привабливості в Україні – в державній, банківській системах та в сфері регулювання ринкового середовища.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, законодавство, нормативний погляд, інвестори, рейтинг, гарантії, ризик, Україна.

The article examines factors of Ukraine's investment attractiveness and ways of its activation. The modern legislative regulation of the activation of investment activities and the statistical dynamics of investments in the domestic economy are considered. It was noted about the effective legislative incentives of the laws of Ukraine "Regarding risk insurance of investments in Ukraine against war risks" and "On state support of investment projects with significant investments in Ukraine". The main tasks of the legislative decisions of the government during the full-scale military invasion of the occupiers are the activation and support of the innovative environment in Ukraine, the attraction of strategic investors to the domestic economy, and the provision of state support for large investment projects. This especially applies to such branches of the national economy as processing industry, extraction and beneficiation of minerals, transport, logistics, health care, etc. But this support will refer to large investment projects, namely, investment amounts must be equivalent to 12 million euros and the term of implementation of such projects should not exceed 5 years. The most active international companies are noted. Guarantees offered by the domestic government to foreign investors are given. Actual and planned reinvestments since the beginning of the military invasion of Ukraine are given. The international rankings of Ukraine are given. According to the rating compiled on the basis of research by Aswat Damodaran from the Stern School of Business at New York University, Ukraine is among the 20 countries in the world with a high investment risk. The rating was formed with the factors of political risk, economic structure, economic growth prospects, fiscal flexibility, debt burden of the public administration sector, stability of the financial sector, flexibility of monetary policy and gross and net external debt. The areas of activation of investment attractiveness in Ukraine are recommended - in the state and banking systems, and in the sphere of regulation of the market environment.

Key words: investment attractiveness, legislation, regulatory view, investors, rating, guarantees, risk, Ukraine.

УДК 330:332

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.86-4>

Кадол Л.В.

к.т.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, Криворізький національний університет

Курінний С.В.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Криворізький національний університет

Kadol Larisa

Kryvyi Rih National University

Kurynnyi Serhii

Kryvyi Rih National University

Постановка проблеми. Україна завжди цікавила інвесторів, як зовнішніх, так і внутрішніх – запаси природних ресурсів, зручне географічне розташування з виходом на морські порти, що так необхідно для перспективного бізнесу. Що змінилося після повномасштабного воєнного вторгнення агресора на нашу землю? Про це говорить як статистика, так і експерти. Відповіді на це актуальне питання надамо і ми, розглянув фактори активації інвестиційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання в цей важкий для нашої батьківщини час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами активації інвестиційної діяльності займалися Д.С. Аранчій, Н.О. Крихівська, Т.Г. Китайчук, А.П. Гайдуцький, Г.В. Козаченко, Т.В. Майорова, О.В. Кузьміна та ін. Їх наукові праці висвітлюють як питання активізації інвестиційної діяльності взагалі, так і в час повномасштабного воєнного вторгнення. Але все ж природа феномену досліджуваної категорії досить непередбачувана, дискусійна і має як законодавче, так і індивідуальне підґрунтя для розуміння.

Мета статті: дослідження законодавчого регулювання активації інвестиційної діяльності та статистичної динаміки інвестицій в вітчизняну економіку в період повномасштабного воєнного вторгнення агресора.

Виклад основного матеріалу дослідження. До 24 лютого 2022 року Україна привертала увагу різноманітних інвестиційних компаній та фондів. Серед них потрібно відмітити, як найбільш активних, міжнародну інвестиційну компанію Dragon Capital; фонд прямого інвестування Horizon Capital; інвестиційний фонд SigmaBleyzer; перший в Україні та Молдові регіональний фонд прямих інвестицій Western NIS Enterprise Fund (WNISEF), заснований та фінансований урядом США; інвестиційну фінансову групу Investment Capital Ukraine (ICU); компанію U. Ventures, Avellum та ін.

Але повномасштабне воєнне вторгнення агресора не тільки скалічило судьби населення, але негативно вплинуло і на процес інвестиційної міжнародної співпраці. Тому зараз, як ніколи раніше, актуальним є пошук нових, реальних способів активації інвестиційного процесу в Україні.

Україна вперше законодавчо пояснила та ввела термін «інвестиційна привабливість» у 1998 році Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій у Наказі «22 від 23.02.1998 «Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємства та організації». В даній методиці наведено наступне визначення поняття «інвестиційна привабливість підприємства» – це рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися або оцінюватися відповідними показниками, у тому числі і інтегральною оцінкою [1].

До основних вітчизняних законів, що регулюють інвестиційну діяльність, потрібно віднести Закони України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій на Україні», «Про зовнішньоекономічну діяльність», Постанову Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів про спільну діяльність за участю іноземного інвестора».

Дієвим стимулом активації інвестиційного поля став прийнятий в 2024 році і вже набув чинності Закон «Щодо страхування ризиків інвестицій в Україні від воєнних ризиків» [2].

Окрім того, до кінця березня 2024 року Кабінетом Міністрів України спільно з Національним банком України визначився конкретний розширений перелік воєнних ризиків, їх умови та порядок страхування та перестраховування [3].

Позитивним є прийняття Парламентом закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів зі значними інвестиціями в Україні». Цей закон у вересні 2023 року був змінений до умов воєнного стану [3].

Основні завдання законодавчих рішень уряду за питанням інвестування в час повномасштабного воєнного вторгнення агресора є активація та підтримка інноваційного середовища в Україні, залучення до вітчизняної економіки стратегічних інвесторів, забезпечення державної підтримки великих інвестиційних проектів. Особливо це відноситься до таких галузей народного господарства, як переробна промисловість, добування та збагачення корисних копалин, транспорт, логістика, охорона здоров'я та ін. Але ця підтримка буде відноситися до великих інвестиційних проектів, а саме тих, в яких інвестиційні суми будуть в еквіваленті 12 мільйон євро та строк реалізації цих проектів не більше ніж 5 років [1].

Міжнародні організації також пропонують гарантії від воєнних ризиків та готові страхувати інвестиції в Україну – це національні Експортно-кредитні агенції різних країн, Американська корпорація з фінансування міжнародного розвитку (DFC), підрозділ Групи Світового банку Багатостороннє агентство гарантій інвестицій (MIGA) [1].

Організація DFC страхує навіть політичні ризики на суму до 1 млрд. доларів без обмеження щодо мінімальної суми вартості проекту терміном реалізації від 3-х років. Поле дії DFC – безпосередньо інвестиційне кредитування, інвестування, забезпечення страхування та перестраховування політичних та воєнних ризиків від наступних загроз:

- неможливість конвертування валюти;
- загроза політичного насильства;
- експропріація майна інвестора при воєнних діях;
- заволодіння майном інвестора;
- порушення умов договорів на ринках капіталу.

Організація DFC страхує та підтримує і суб'єкти приватної форми власності, якщо сам проект або бізнес знаходиться в країні доступу для програм DFC (Україна в переліку країн доступу). Обов'язкові умови - проект або бізнес оцінюється за впливом на навколишнє середовище по екологічним та соціальним критеріям; компетенції управлінської команди повинні бути підтверджені.

Позитивним є факт підтримки українських проектів організацією DFC вже на суму 400 млн. доларів; з них 250 млн. дол. для підтримки в час воєнного повномасштабного вторгнення на Україну агресора проектів в сільському господарстві (птахівники та виробники зерна).

Багатостороннє агентство гарантій інвестицій (MIGA) підтримує лише міжнародних інвесторів в українські інвестиційні проекти, для українських інвесторів механізм застосування гарантій цієї організації не можливий. Також проекти для підтримки MIGA повинні відповідати міжнародним стандартам щодо ефективності, екології та соціальним умовам, передбачають аналіз бізнес-планів та аудиторської звітності.

MIGA вже надало гарантійної страхової суми для першого свого інвестиційного проекту в Україні від воєнних ризиків в сумі 9,2 млн. доларів (проект індустріального парку M10 Industrial Park у Львові). Інвестором виступила кіпрська компанія, для якої MIGA надало позику та застрахувала інвестиційний капітал на випадок воєнних та громадських заворушень на термін до 10 років.

Таким чином, на законодавчо-нормативному рівні вітчизняний уряд сприяє створенню позитивного інвестиційного клімату в цей важкий для країни час – в час повномасштабного воєнного вторгнення окупантів на нашу землю.

За офіційними джерелами згідно проведеного опитування потенційні інвестори Європейських бізнес – організацій визначили український інвестиційний клімат із повномасштабного воєнного вторгнення окупантів на 50% несприятливим [3].

За інформаційними даними Forbes серед власників значних інвестиційних коштів інтерес до інвестування в українські проекти зараз досить фокусний.

На рис. 1 наведено гарантії, які пропонує вітчизняний уряд іноземним інвесторам.

За 2022–2023 рр. основними інвесторами були ті, що почали втілювати свої кошти до повномасштабного воєнного вторгнення.

З інтерв'ю директора з інвестицій Forbes Ukraine після 24 лютого 2022 року до жовтня 2023 року за даними Міністерства фінансів Україна отримала фінансову підтримку від міжнародних інвесторів у розмірі \$66 млрд., \$31 млрд. у 2022-му, \$35 млрд. за 10 місяців 2023 року. На внутрішньому ринку Україна позичила \$13 млрд. від продажу облігацій внутрішніх державних позик України (ОВДП) [3].

В 2024 р. від іноземних інвесторів очікується фінансової інвестиційної допомоги в розмірі значно меншому – \$42 млрд., а від продажу ОВДП – \$38,6 млрд.

Банківське кредитування було доступне тільки великому бізнесу, а малий та середній бізнес розраховував тільки на свої сили. Але держава вже стимулює банки щодо видачі «пільгових кредитів за програмою 5-7-9». Таких кредитів під час війни видано на \$4,4 млрд.

Риторичне питання – чи є бажання в іноземних інвесторів реалізувати свої проекти в Україні під час воєнних дій?

За даними Forbes за період 2022–2023 рр. реінвестувати (направляти кошти на відтворення основних коштів) продовжують міжнародні корпорації Carlsberg, Cersanit, Kronospan, Laude, Nestle, Phillip Morris, Velux. Їх кошти переважно направлялися на відновлення пошкоджених об'єктів та соціальні програми. Часто в їх проектах – посе-

редник – офіс з залучення та підтримки інвестицій – UkraineInvest).

Ще такі корпорації, як ArcelorMittal, Bayer, CRH, Fixit, Kingspan, Onur Group, Unilever, VEON вже оголосили про свій намір реінвестувати інвестиційні кошти в Україну.

Фактичні реінвестиції від початку воєнного вторгнення в Україну наведено на рис. 2 [3].

Мають намір реінвестувати в Україну низка корпорацій, що наведено на рис. 3 [3].

Потрібно відмітити і такий новий сегмент інвестицій як інвестування на оборонну промисловість в Україні.

Компанії BAE Systems з Великої Британії, Baykar з Туреччини та Rheinmetall з Німеччини вже почали будівництво заводів для оборонної промисловості. Планові цифри інвестиційних коштів в 2024 р. \$300 млн.

Планові інвестиційні втілення в будівельну галузь в розмірі \$250 млн. планують надати Rolls-Royce з Великої Британії, Chicago Atlantic та Wasatch Group з США [3].

Згідно досліджень Кузьміної О.В. динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну наведена на рис. 4 [4].

За рис. 4 найбільші прямі інвестиції спостерігалися в 2007 та 2008 рр.

Розгляд інформації щодо розподілення інвестицій за напрямками визначає, що найбільшу частину інвестиційних коштів направлено в промисловість – 34%.

Зацікавлені інвестори і будівельною галуззю. Планові інвестиції в неї перевищують 250 млн. дол.

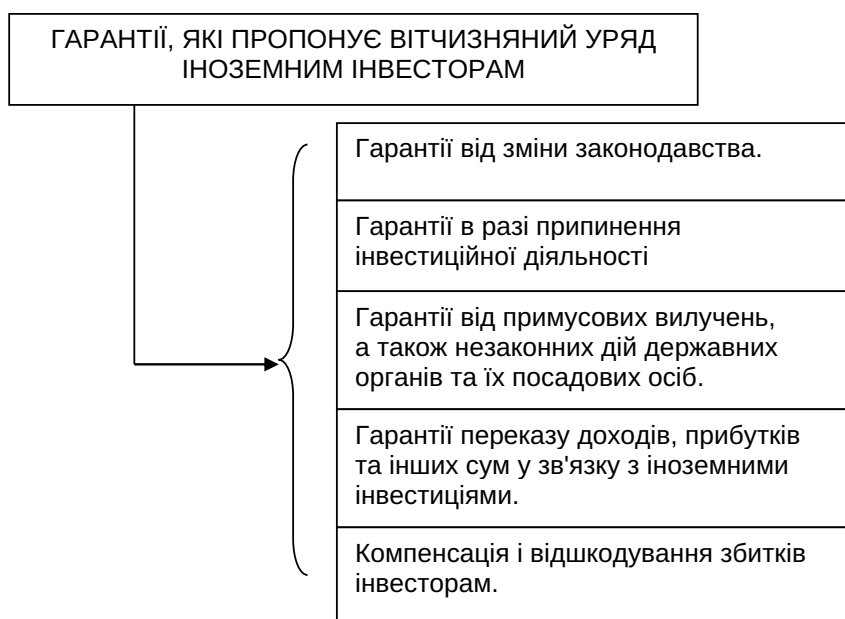

Рис. 1. Гарантії, які пропонує вітчизняний уряд іноземним інвесторам

Джерело: складено автором на базі джерела [1]

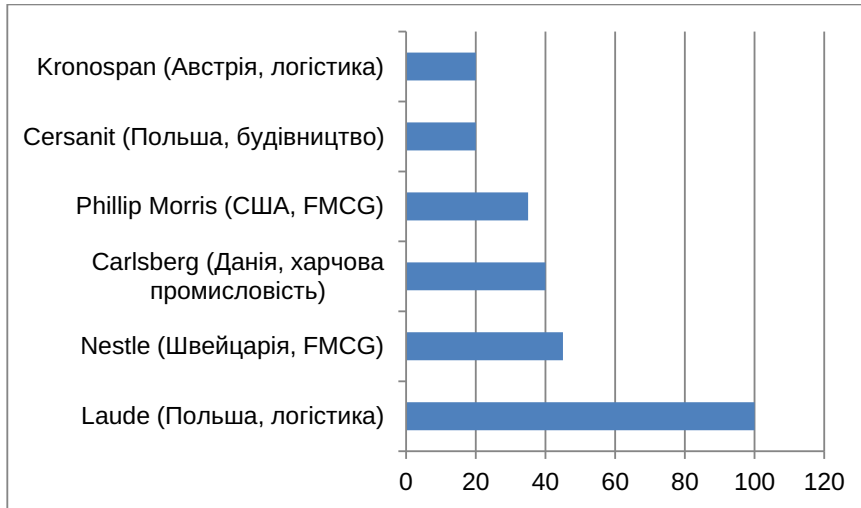

Рис. 2. Фактичні реінвестиції від початку повномасштабного воєнного вторгнення в Україну окупантів, млн. дол.

Джерело: складено автором на базі джерела [3]

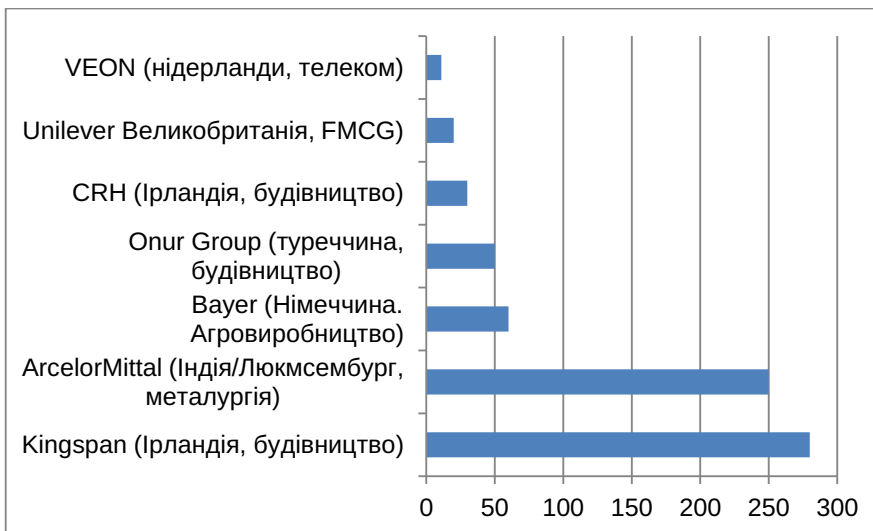

Рис. 3. Планові реінвестиції від початку повномасштабного воєнного вторгнення в Україну окупантів, млн. дол.

Джерело: складено автором на базі джерела [3]

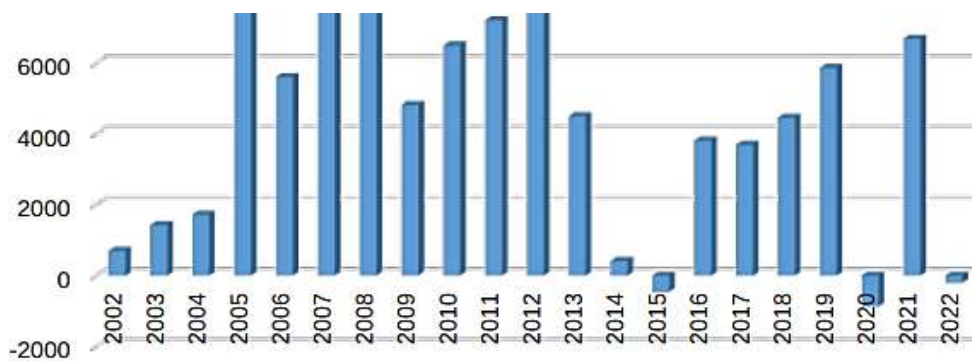

Рис. 4. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну

Джерело: складено автором на базі джерела [4]

Підтримку будівельній галузі надали впроваджені урядом проекти кредитування – це програми кредитування «Доступна іпотека» та «ЄОселя», які набирають обертів та прихильників. Загальна сума кредитів на житло, отриманих за цими програмами, 7 млн. грн. В першу чергу, це отримання житла на пільгових умовах кредитування сім'ям військовослужбовців ЗСУ та силовикам.

Повністю змінити ситуацію допоможе тільки перемога, після якої потрібно відбудувати об'єкти, зруйновані окупантами. Вже виявили бажання іноземні інвестори в допомозі відбудови – Канада – Сумської області; США та Туреччина – Харківської; Чехія, Фінляндія та Швеція – Луганської; Бельгія – Миколаївської; Швеція та Нідерланди – Херсонської; Швейцарія – Одеської; Норвегія – Кіровоградської; Австрія – Запорізької; Польща та Італія – Донецької; Німеччина працюватиме над відбудовою Чернігівської області [6].

Для відновлення та реконструкції об'єктів на деокупованих територіях будівельники намагаються знайти нові логістичні зв'язки, нові стратегії та технології.

Інвестувати готові і вітчизняні компанії – це різноманітні проекти щодо відновлення або розширення власного виробництва, будівництво логістичних центрів. Такі компанії як «ОККО», «МХП», «Нова пошта» та ін. є позитивними прикладами вітчизняної бази інвестування. Вони та інші вітчизняний бізнес відкритий та готовий до реалізації різноманітних проектів для отримання позитивного ефекту щодо розширення експортних потужностей, зміцнення своїх конкурентних переваг тощо.

Повномасштабна російська агресія позначилася і на позиціях України у міжнародних рейтингах. Але, такі рейтинг, як потужність армії, зміцнився. Серед найсильніших армій світу в 2021 році наша країна посіла 22 місце, в 2022 році – 15, в 2023 році – 18 місце [5]. Оцінка проводилася за 60 категоріями, серед яких кількість військових підрозділів, фінансовий стан, матеріально-технічне забезпечення і т.д.).

За рейтингом благодійності (залучення до благодійності, волонтерство, допомога незнайомцям, переселенцям і т.д.) Україна з 20 місця піднялася до 2 місця в 2023 році.

Щодо рейтингу відкритості даних, то статистика наступна – 2021 рік – 6 місце, 2022 рік – 2 місце, 2023 рік – 3 місце.

Щодо рейтингу економічної свободи, то в 2021 році Україна займала 127 місце серед 177 претендентів, в 2022 році – 130, а в 2023 році взагалі Україна не була включена до списку претендентів.

Згідно рейтингу, складеного на основі дослідження Асвата Дамодарана зі Школи бізнесу Стерна при Нью-Йоркському університеті, Україна

входить до числа 20 країн світу з високим інвестиційним ризиком. Рейтинг формувався з факторами політичного ризику, економічної структури, перспектив економічного зростання, фіскальної гнучкості, боргового навантаження сектора державного управління, стійкості фінансового сектора, гнучкості грошово-кредитної політики та валового і чистого зовнішнього боргу. Найвищий інвестиційний ризик мають країни – Білорусь, Ліван, Венесуела, Судан та Сирія.

Більшість науковців наполягають на реалізацію заходів щодо активації інвестиційної привабливості української в наступних напрямках [4].

1. Банківська система:
 - реалізація програм рефінансування банків;
 - стимулювання будівельної галузі через державні програми з надання субсидій процентних ставок за кредитами банків;
2. Державна система:
 - цифрова інтеграція економічної інфраструктури згідно світових стандартів;
 - удосконалення антимонопольного законодавства;
 - реформування судової та антикорупційної системи;
 - підтримка малого та середнього бізнесу.
3. Регулювання ринкового середовища.
4. Підтримка інноваційних проектів щодо ресурсозбереження та енергозбереження, виробництв на відходах. «зелених» технологій.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведене нами дослідження вказує на важливість та актуальність активації інвестиційної діяльності в Україні. Інвестиційне поле в Україні позитивне. Віримо в ПЕРЕМОГУ над агресором і впевнені в відродженні нашої Батьківщини.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гарантії та страхування іноземних інвестицій в Україну в 2024 році. URL: http://biz.ligazakon.net/analitics/224847_garant-ta-strakhuvann (дата звернення: 10.03.2024).
2. Страхування інвестицій від воєнних ризиків має запрацювати у другому кварталі 2024 року. URL: <http://yur-gazeta.com/golovna/strahuvannya-investiciy-vid-voennih-rizik> (дата звернення: 10.03.2024).
3. Інвестують попри війну. Хто та скільки вкладає в Україну серед міжнародного та українського бізнесу. URL: <http://www.capital-times.com/2023/12/08/investujut-popri-vijnu/> (дата звернення: 10.03.2024).
4. Кузьміна О.В., Ярошенко К.В. Інвестиційна привабливість України: оцінка та перспективи активізації. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL: <http://www.academia.edu/104336840/%D0%86%D0%9D%> (дата звернення: 10.03.2024).
5. Як повномасштабна війна вплинула на позиції України у міжнародних рейтингах. URL: <http://www.slovoidilo.ua/2024/02/23/infografika/suspilstvo/yak-p> (дата звернення: 10.01.2024).

6. Китайчук Т.Г. Інвестиційна привабливість: теоретичний аналіз та впливові фактори. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. URL: <http://orcid.org/0000-0002-8171-1220> (дата звернення: 10.03.2024).

REFERENCES:

1. Harantii ta strakhuvannia inozemnykh investytsii v Ukrainu v 2024 rotsi [Guarantees and insurance of foreign investments in Ukraine in 2024]. Available at: http://biz.ligazakon.net/analytics/224847_garant-ta-strakhuvann (accessed March 03.2024).

2. Strakhuvannia investytsii vid voiennykh ryzykiv maie zapratsiuvaty u druhomu kvartali 2024 roku [Investment insurance against war risks should become operational in the second quarter of 2024]. Available at: <http://yur-gazeta.com/golovna/strahuvannya-investiciy-vid-voennih-rizik> (accessed March 03.2024).

3. Investuiut popry viinu. Khto ta skilky vkladaie v Ukrainu sered mizhnarodnoho ta ukrainskoho biznesu [They invest despite the war. Who and how much

invests in Ukraine among international and Ukrainian businesses]. Available at: <http://www.capital-times.com/2023/12/08/investujut-popri-vijnu/> (accessed March 03.2024).

4. Kuzminova O.V., Yaroshenko K.V. (2023) Investytsiina pryvablyvistUkrainy: otsinka ta perspektyvy aktyvizatsii [Investment attractiveness of Ukraine: assessment and prospects for activation]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 49. Available at: <http://www.academia.edu/104336840/%D0%86%D0%9D%> (accessed March 03.2024). (in Ukrainian)

5. Yak povnomasshabna viina vplynula na pozytsii Ukrainy u mizhnarodnykh reitynhakh [How the full-scale war affected Ukraine's position in international rankings]. Available at: <http://www.slovoidilo.ua/2024/02/23/info-grafika/suspilstvo/yak-p> (accessed March 20.2024).

6. Kytaichuk T.H. (2023) Investytsiina pryvablyvist: teoretychnyi analiz ta vplyvovi faktory [Investment attractiveness: theoretical analysis and influencing factors]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 54. Available at: <http://orcid.org/0000-0002-8171-1220>. (accessed March 03.2024). (in Ukrainian)